

ANDREJ ŽIAROVSKÝ

RUSKÉ
STOROCĎIE
VOJEN

VÍŤAZSTVÁ A PORÁŽKY
OD STALINA PO PUTINA

KONZERVATÍVNY
DENNÍK POSTOJ

Bratislava 2022

ANDREJ ŽIAROVSKÝ

RUSKÉ
STOŘÍČÍ
VOJEN

VÍTAZSTVÁ A PORÁŽKY
OD STALINA PO PUTINA

*Túto knihu venujem pamiatke
svojho dobrého priateľa a skvelého námorného historika
Ing. Reného Grégra.*

Ruské storočie vojen

Vítazstvá a porážky od Stalina po Putina

© Andrej Žiarovský

Slovak edition © POSTOJ MEDIA, s. r. o., 2022

ISBN 978-80-89994-49-6

	Predslov	11
	ÚVOD Putinova cesta	15
	I. POD CÁRSKYM ORLOM	
1855	Krymská vojna – sevastopolské poníženie	41
	II. STALINOV PRIŤAŽKÝ TIEŇ	
1917	Zavrhnutý revolucionár – príbeh Leva Trockého	63
	1937 Veľký teror – smrť státisícov	77
	1953 Berija – viac než len Stalinov kat	97
	1939 Zimná vojna – fínsky Dávid proti ruskému Goliášovi	107
1959	Zamilovaný vrah Stepana Banderu	125
	III. SÚBOJ TITANOV V RUSKEJ STEPI	
1942	Stalingrad – bitka, ktorá nebola v pláne	147
	1943 Kursk – začiatok konca Tretej ríše	167
	1945 Spor o maršala Koneva	191
	IV. BREŽNEVOVA ZLATÁ ÉRA	
	1964 Ako Brežnev zvrhol Chruščova	217
1969	Brežnev verzus Mao – boj o ostrov Damanskij	227
	1975 Vzbura politruka Sablina	245
1979	Prvý deň afganskej vojny – útok na palác Tadžbeg	255
	1982 Drahý Leonid Iljič!	279
1983	V utorok mal nastať koniec sveta – netušené dôsledky cvičenia Able Archer	83 289
	V. DA CAPO AL FINE	
	1985 Nový vietor v Kremli alebo Ako sa Gorby generálnym tajomníkom stal	311
1986	Čo sa stalo v Černobylskej atómovej elektrárni	327
	1991 Moskovský puč – tri dni bez vlády	349
	2000 Katastrofa ponorky Kursk	373
	ZÁVER Ako sa v Rusku uchvacuje moc	397

Predslov

O d začiatku novej dekády je zjavné, že žijeme vo výnimočných časoch, v ktorých jedna epochálna udalosť strieda druhú.

V marci 2020 vypukla celosvetová pandémie, aká by bola predtým azda len námetom na sci-fi, a keď sme už verili v návrat do normálu, vo februári 2022 vypukla v Európe vojna, aká bola mimo predstavivosti aj tých najväčších pesimistov.

S týmito katastrofami prišiel aj dopyt po ľuďoch, ktorých kvalifikácia predtým fascinovala len špecifickú odbornú komunitu alebo kluby fajnšmekrov.

V pandémie boli médiá aj politici odkázaní na znalosti aj predpovede epidemiológov, virológov a dátových analytikov. Tí sa neraz aj mýlili, ale disponovali odbornosťou, ktorá dávala v novej dobe aspoň základnú orientáciu, čo sa deje a ako reagovať.

Po tom, čo Vladimir Putin zaútočil na Ukrajinu a nevyšiel mu plán blitzkriegu, vzrástol dopyt po celkom inej odbornosti – po vojenských stratégiach a analytikoch, ktorí najlepšie z nás rozumejú chaotickému obrazu vojny, presunom vojsk na fronte, zbraňovým systémom a vďaka týmto poznatkom vedia odhadnúť možné scenáre vývoja.

Napokon, od pochopenia vojnovnej situácie a odhadu scenárov sa odvíja aj politika Západu, ktorý aj v našom bezpečnostnom záujme masívne pomáha Ukrajine dodávkami zbraní a súčasne si stráži hranicu, aby sa nevrhol do zničujúcej vojny s Ruskom.

Jedným z tých, ktorých sa v slovenskej verejnej diskusii opláti v týchto mesiacoch najviac počúvať a čítať, je dlhoročný autor Postoja Andrej Žiarovský.

V uplynulých rokoch napísal desiatky textov z vojenskej histórie 19. a 20. storočia, ktoré si vďaka jeho rozprávačskému talentu našli jadro nadšených čitateľov.

Po 24. februári však Andrejova kvalifikácia získala celkom novú časovú perspektívu. Vďaka detailným znalostiam vojenského remesla, moderných zbraní, ale aj Ruska a Ukrajiny, kde kedysi študoval, patrí v súčasnej slovenskej diskusii medzi najpovolanejších.

Pre nás v Postoji je istým zadostučinením, že práve v čase, keď sa tak darí propagande, sledujú videorelácie Lukáša Krivošíka s Andrejom Žiarovským desaťtisíce divákov, ktorí hľadajú dôveryhodné informácie aj interpretácie.

Andrej disponuje jedinečnou kombináciou. Dokáže zasvätené opísať vojenskú situáciu aj možnosti oboch strán alebo vie názorne vysvetliť, prečo a ako sa potopil krížnik Moskva.

Súčasne rozumie politike, koreňom ruského imperializmu a aj našim doterajším ilúziám o slovanskom dubisku.

Andrejovo poznanie Ruska a vojenstva presahuje storočia, a preto dnes vidí za roh.

To je dôvod, pre ktorý sme sa rozhodli vydať túto knihu.

Martin Hanus
šéfredaktor denníka Postoj

ÚVOD

Putinova cesta

Z pohľadu dneška sa cesta Vladimira Vladimiroviča Putina na post prezidenta Ruskej federácie zdá byť ako „z pekla šťastie“, alebo išlo, povedané slovami Timothyho Snydera, o nadmieru úspešnú „operáciu Následník“. S dôvetkom, že onen následník po tom, čo sa pevne usadil na tróne, sa svojim tvorcom zrejme trochu vymkol spod kontroly.

Krátko po tom, čo sa dovtedy nielen v zahraničí, ale aj v Rusku takmer neznámy Putin stal v auguste 1999 predsedom ruskej vlády, jeho popularita bola na úrovni nevýznamných dvoch percent. Na konci októbra to však už bolo neprehliadnuteľných 25 percent. To znamenalo, že nádejný ruský premiér za necelého štvrt' roka vo funkcii prebehol v popularite podstatnú časť ruského politického establišmentu. Rast však pokračoval. V decembri 1999 to už bolo obdivuhodných 45 percent a tri mesiace nato,

26. marca 2000, Putin presvedčivo a s prehľadom vyhral ruské prezidentské voľby.

V lete 1999 bola politická situácia v Rusku krajne napätá. Starnúcemu a alkoholom zmohnutému prezidentovi Borisovi Jelcinovi zostával už len posledný rok jeho druhého a podľa ruskej ústavy ostatného volebného obdobia. Tretíkrát kandidovať nemohol a s ohľadom na jeho popularitu či skôr nepopularitu jeho okolia, tzv. rodiny obsahujúcej spriaznenú zmes oligarchov novozbohatlíkov a tzv. gasudarstvennikov (vysokých štátnych funkcionárov), by jeho opätovné zvolenie bolo aj tak mimoriadne problematické.

Očakávalo sa, že jeho nástupcom sa stane niekto z dvojice Jurij Lužkov a Jevgenij Primakov. Lužkov bol v tom čase populárnym primátorom Moskvy a Primakov bol Putinovým predchodcom na poste predsedu ruskej vlády. Spojením týchto dvoch osobností a za nimi stojacich politických štruktúr vznikol robustný politický blok Vlast' – Celé Rusko (Atečestvo – Vsia Rassija). Jelcinovmu okoliu a celej tzv. rodine bolo jasné, že či už bude za prezidenta zvolený nezávislý Lužkov, alebo s jelcinovskou rodinou rozvadený Primakov, bude to znamenať ich politický koniec a možno ešte niečo horšie.

Bolo potrebné nájsť niekoho, kto bude ochotný a v neposlednom rade aj schopný garantovať Jelcinovej rodine bezpečnosť a nedotknuteľnosť aj potom, čo Boris Nikolajevič už nebude ruským prezidentom. To však bola len polovica úlohy. Vybraného následníka bolo nevyhnutné víťazne prepasírovať cez prezidentské voľby.

Beh udalostí, ktoré nasledovali po Putinovom vymenovaní za premiéra, evokuje už na prvý pohľad divokú teóriu,

že s cieľom propagovať vybraného kandidáta na následníka bol najskôr zámerne vyvolaný problém či lepšie povedané masívna kríza, ktorú nádejný následník vzápätí bravúrne vyriešil. Úspech, v duchu ruských tradícií najlepšie na bitevnom poli, mal z neznámeho politika urobiť nového vodcu národa. Následne by mohol prezident Jelcin oznámiť koniec svojho prezidentovania a jeho designovaný nástupca vezúci sa na vlne úspechu v prezidentských voľbách by mal bezproblémovo, ba priam triumfálne zvíťaziť.

Čečenský problém

Nad Jelcinovým prezidentstvom sa v jeho druhom období vznášal tiež zahanbujúcej porážky, ktorú ruská armáda utrpela v roku 1995 pri potláčaní čečenskej vzbury. Od ukončenia tzv. prvej čečenskej vojny bola Republika Ičkerija, ako Čečenci nazývali svoju krajinu, de facto nezávislým štátom. Prezident Aslan Maschadov sa netajil, že by čečenskú nezávislosť rád pretransformoval aj do stavu de iure, a zdalo sa, že by mu to aj mohlo vyjsť. Ruská verejná mienka sa pomaly zmierovala s tým, že Čečensko sa v rámci Ruskej federácie udržať asi nepodarí. O definitívnom nasmerovaní malého kaukazského štátu sa malo rozhodnúť v polovici roka 2001, keď sa končilo päťročné prechodné obdobie vyčlenené na usporiadanie rusko-čečenských vzťahov. Tak to určila mierová dohoda podpísaná medzi zástupcami Ruska a Čečenska na konci augusta 1996.

Maschadovov problém bol, že štát, ktorý mal riadiť, v skutočnosti neovládal. Krajina ani po troch rokoch od pod-

pisu mierovej zmluvy nemala nič, čo by sa aspoň čiastočne blížilo klasickej politickej a štátnej štruktúre. Čečensko stále žilo v zajatí starých klanových štruktúr a vzťahov. Vzajomne súperiace klany ovládali časti územia štátu, takmer všetky priemyselné odvetvia, o všadeprítomnom kriminálnom podsvetí ani nehovoriac. Do tohto zvonku neprehľadného sveta ešte navyše zasahovali skupiny zahraničných islamistických a vahhábistických bojovníkov, ktorí si pripisovali rozhodujúci podiel na víťaznej vojne a zostali v Čečensku aj po jej skončení. Víťazstvom povzbudení zahraniční islamisti chceli ďalej pokračovať v šírení islamistického režimu medzi ostatnými kaukazskými národmi.

Putin bol vymenovaný za predsedu ruskej vlády 9. augusta 1999. Týždeň predtým skupina asi dvetisíc čečenských bojovníkov vedená známym Šamiľom Basajevom začala protiruské povstanie v susednom Dagestane. Basajevovi mudžahedíni počítali s tým, že v moslimskom Dagestane vyvolajú podobné povstanie ako v Čečensku, ale udalosti sa tentoraz vyvíjali inak.

Na rozdiel od Čečenska, v ktorom bol na kaukazské pomery pomerne silno zastúpený priemysel, dagestanská spoločnosť bola viac poľnohospodárska a prevládalo v nej súfijské (mystické) vyznávanie islamu. Ľudový súfizmus sa v kombinácii s tradicionalistickým usporiadaním pastiersko-roľníckych obcí ukázal byť podstatne odolnejším proti prenikaniu extrémistických saláfistických a vahhábistických ideí. Keď sa k tomu pridali lokálne historické dagestansko-čečenské animozity, výsledkom bolo, že starešinovia dagestanských aulov a kišlakov nielenže nevíтали Basajevových bojovníkov

ako osloboditeľov, ale aktívne spolupracovali s ruskými bezpečnostnými a armádnymi jednotkami.

Veľký význam malo aj to, že najvyšší predstaviteľ Dagestanu, populárny hrdina afganskej vojny generál Ruslan Aušev, sa rozhodol zachovať Moskve vernosť. Povstanie bolo v priebehu niekoľkých týždňov potlačené a úspech padol na plecia nedávno vymenovaného premiéra Putina, ktorý si pomaly získaval Rusov svojím skromným, ale rozhodným vystupovaním.

To, čo sa začalo v ruských mestách diať v nasledujúcich mesiacoch, je stále predmetom špekulácií a dohadov. V mestách ako Bujnask, Volgodonsk, ale aj v samotnej Moskve došlo k sérii výbuchov. Ruskou spoločnosťou otriaslo, že bomby vybuchovali v pivniciach akoby náhodne vybraných obytných panelových domov. Pri týchto zákerných a neospravedliteľných teroristických útokoch zahynulo viac než tristo civilných obetí.

Ruské bezpečnostné orgány okamžite prišli s „čečenskou stopou“. Predpokladalo sa, že výbuchy sú pomstou Čečencov za potlačenie povstania v Dagestane. Obyvatelia sídlisk v mestách po celom Rusku začali svojpomocne organizovať nočné hliadky. V atmosfére vybičovanej poplašnými správami v tlači sa začal pohon na ľudí kaukazského pôvodu. Došlo k niekoľkým lynčom a obeťami honu na čarodejnice sa stávali aj ľudia, ktorí pripomínali tzv. kaukazské typy len svojím zovňajškom. Premiér Putin v interview pre ruské noviny Kommersant nekompromisne vyhlásil: „My sa len bránime. Vyhnali sme ich z Dagestanu, a keď sme im dali poriadne do zubov, oni odpálili domy v Moskve, v Bujnasku a Volgodonsku.“

Keďže neprebehlo riadne vyšetrovanie, dodnes nie je jasné, kto naozaj za týmito teroristickými útokmi stál. Otázky a nejasnosti vznikli takmer okamžite. Čečenské organizácie sa zvyčajne vzápätí a priam hrdo k svojim teroristickým činom hlásili. Na rozdiel od útokov, ktoré sa odohrávali pred týmito udalosťami, ale aj po roku 2000, k týmto útokom sa neprihlásil nikto. Dokonca najznámejší čečenský bojovníci ako už spomínaný Basajev alebo emir Chattáb sa od nich vyslovene dištancovali.

Pochybnosti o pôvodcoch útokov vzrástli po incidente, ktorý sa stal v Riazani, keď občianska hliadka na konci septembra prekvapila v pivnici jedného z domov na Novosiolovskej ulici podozrivú skupinu, ktorá mala pri sebe množstvo výbušnín. Zo zadržanej skupiny sa vykluli agenti FSB, vraj vykonávajúci cvičenie (s ostrými trhavinami!!). K dvom podobným incidentom došlo aj v Moskve, všetky sa však ututlali.

K pochybnostiam prispeli aj vyjadrenia niektorých bezpečnostných expertov. Napríklad bývalý plukovník GRU Bykov argumentoval, že nenápadné zhromaždenie takého množstva výbušnín, aké bolo použité pri výbuchoch, by zabralo približne päť mesiacov. Teroristi museli podľa neho s prípravami začať už na jar 1999, dávno pred dagestanskými udalosťami. V žiadnom prípade teda tieto výbuchy nemohli byť odvetou za tam utrženú porážku.

Tlač a verejná mienka začali volať po potrestaní Čečenska. K hraniciam republiky sa začali sťahovať čoraz početnejšie armádne jednotky a najmä ťažká technika, tentoraz zastúpená aj delostrelectvom, taktickými balistickými raketami Točka a termobarickými systémami TOS-1 Buratino.